

PODKLAD PRO PŘEDMĚT

ÚVOD DO PRÁVNÍHO ŘÁDU A SYSTÉMU PRÁVA

CEVRO, vysoká škola

2. přednáška

Právní řád České republiky (stavba, systém právních předpisů, význam judikatury).
Právo Evropské unie, systém jeho pramenů a jeho vztah k českému právnímu řádu.
Mezinárodní právo, systém jeho pramenů a jeho vztah k českému právnímu řádu.

PRÁVNÍ ŘÁD ČESKÉ REPUBLIKY (STAVBA, SYSTÉM PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ, VÝZNAM JUDIKATURY)

Pojem právních předpisů v ČR obecně:

- jsou v teorii nazývány **normativními právními akty**; jsou právně závazné, a to obecně.
- **publikace** právních předpisů je **nezbytná** (spojeno se zásadou ignorantia legis non excusat – neznalost zákona neomlouvá, každý si může zjistit platné právo) – zák.č. 222/2016 Sb., o Sbírce zákonů a mezinárodních smluv a o tvorbě právních předpisů vyhlášených ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv (zákon o Sbírce zákonů a mezinárodních smluv).

Prameny práva České republiky:

- a) **mezinárodní Smlouva o přistoupení České republiky**
- b) **zákony a jiné normativní akty** orgánů České republiky
- c) specificky určité **nálezy Ústavního soudu České republiky,**
- d) **mezinárodní smlouvy,** jimiž je Česká republika vázána.

K pramenům práva České republiky:

Ad a) **mezinárodní Smlouva o přistoupení České republiky** (a dalších 9 států) k Evropské unii a určité další prameny evropského práva – Smlouva schválena v referendu, publikována v ČR pod č.j. 44/2004 ve Sbírce mezinárodních smluv.

Ad b) **zákony a jiné normativní akty** orgánů České republiky – lze třídit se podle různých hledisek:

ba) podle toho, **kdo má pravomoc** vydávat **normativní akty** – působnost orgánů, procedura jejich vydání a forma jejich vydání.

bb) podle toho, zda se jedná o **prvotní nebo odvozené normativní akty,**

bc) podle **stupně právní síly** normativních aktů.

V ČR mají **pravomoc vydávat právní normativní akty**

baa) **Parlament, popř. Senát Parlamentu,**

bab) určité **orgány výkonné moci,**

bac) určité **orgány územních samosprávných celků.,**

Druhy normativních aktů jsou:

bba) zákonodárné akty – zákony, včetně ústavních zákonů, zákonná opatření Senátu.

Jsou prvotní, originární prameny práva nejvyšší právní síly. Ústava musí být měněna nebo doplňována jen ústavním zákonem.

Ústava – kromě **obecného ustanovení** (čl. 9 odst. 1 Ústavy) nadto vyžaduje výjimečně úpravu ústavním zákonem:

- **otázka referenda** (čl. 1 odst. 2 Ústavy),
- **vytváření a rušení územních samosprávných celků** (čl. 100 odst. 3 Ústavy),
- **změny státních hranic** (čl. 11 Ústavy).

Obyčejné zákony – vydávané a schvalované obyčejnou procedurou.

K zákonům:

- zákony jsou přijímány Parlamentem ČR (usnází se na nich).
- regulace Parlamentem - „Zákonodárná moc v České republice náleží Parlamentu.“ (viz čl. 15 odst. 1 Ústavy ČR);

Legislativní proces u zákona:

- Návrh zákona může podat (tzv. **zákonodárná /legislativní/ iniciativa**) poslanec, skupina poslanců, Senát, vláda nebo zastupitelstvo vyššího územního samosprávného celku.

- Informace o procesu konkrétního předpisu je možno nalézt na:

<https://www.psp.cz/sqw/sntisk.sqw?F=N>.

- zákony publikovány ve **Sbírce zákonů a mezinárodních smluv** (od 2024), viz

<https://www.e-sbirka.cz/>.

Fáze legislativního procesu u zákonů:

- **Podání návrhu uplatněním tzv. zákonodárné iniciativy** (návrhy se podávají Poslanecké sněmovně)

- **Projednání a přijetí zákona Parlamentem** (nejprve Poslaneckou sněmovnou, poté Senátem), přičemž platí, že pokud Senát se o zákonu neusnese **v třicetidenní lhůtě**, platí, že byl zákon přijat). K přijetí usnesení každé z obou komor Parlamentu je třeba **souhlasu nadpoloviční většiny přítomných jejích členů** (přičemž každá komora je **usnášeníschopná za přítomnosti alespoň 1/3 všech svých členů**). V případě, že Senát návrh zákona zamítne, hlasuje o něm Poslanecká sněmovna znovu. Návrh je schválen, pokud o něm hlasuje **nadpoloviční většina všech poslanců**. Vráti-li Senát Poslanecké sněmovně návrh zákona s pozměňovacími návrhy, sněmovna o něm hlasuje ve znění schváleném Senátem a tento návrh je přijat, vysloví-li s ním souhlas **nadpoloviční většina přítomných poslanců za přítomnosti třetiny všech poslanců**. Jestliže sněmovna neschválí návrh zákona ve znění schváleném Senátem, hlasuje znovu o návrhu zákona ve znění, ve kterém byl postoupen Senátu. Návrh zákona je přijat, jestliže je schválen **nadpoloviční většinou všech poslanců**.

Návrh zákona o státním rozpočtu projednává a schvaluje jen Poslanecká sněmovna.

- **Přijatý zákon se postupuje prezidentu republiky**. Prezident má právo do 15 dnů jej vrátit Poslanecké sněmovně s odůvodněním, která o něm opětovně rozhoduje ve znění předloženém Poslaneckou sněmovnou. Setrvá-li Poslanecká sněmovna na vráceném zákonu **nadpoloviční většinou všech poslanců, zákon se vyhlásí**, jinak platí, že nebyl přijat.

- Přijatý zákon **podepisuje předseda Poslanecké sněmovny, prezident republiky a předseda vlády**.

Fáze legislativního procesu u ústavních zákonů:

- **Platí na ně vše, co se týká zákonů,**

- **Ústava požaduje změnu Ústavy pouze ústavními zákony** (součástí ústavního pořádku je

Listina základních práv a svobod)

- **Ústava je rigidní** – Senát má při přijetí ústavních zákonů stejné postavení jako Poslanecká sněmovna.

- K přijetí ústavního zákona je třeba v Poslanecké sněmovně **souhlasu 3/5 většiny všech poslanců a 3/5 většiny přítomných senátorů** (za předpokladu přítomnosti alespoň 1/3 všech senátorů).
- Přijatý ústavní zákon nemůže být prezidentem republiky Parlamentu vrácen.

K zákonným opatřením Senátu:

- Povaha výjimečného nouzového pramene práva,
- **Zákonná opatření jsou přijímána Senátem, dojde-li k rozpuštění Sněmovny** (Poslanecká sněmovna – na rozdíl od Senátu – může být za stanovených podmínek prezidentem republiky rozpuštěna, volby se pak konají do 60 dnů) – v tomto mezidobí má Senát pravomoc přijímat zákonná opatření ve věcech, které nesnesou odkladu, a to výhradně na návrh vlády.
- Regulace Senátem - „ve věcech, které nesnesou odkladu a vyžadovaly by jinak přijetí zákona.“ (čl. 33 odst. 1 Ústavy).

Legislativní proces u zákonného opatření Senátu:

- Návrh zákonného opatření Senátu může podat jen vláda.
- Informace o procesu konkrétního předpisu je možno nalézt na: <https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/dokumenty>.
- Zákonná opatření senátu podepisuje předseda Senátu, prezident republiky a předseda vlády, přičemž prezident nemá právo zákonné opatření vrátit.
- Zákonná opatření musí být schváleno Poslaneckou sněmovnou, a to na její první schůzi; není-li schváleno, pozbývá další platnosti.
- Zákonná opatření Senátu publikována ve **Sbírce zákonů a mezinárodních smluv** (od 2024).

bbb) normativní akty orgánů výkonné moci: určitá **rozhodnutí prezidenta republiky** vydávané v mezích jeho působnosti stanovené Ústavou, a akty odvozené od zákonů (prováděcí předpisy), tj. **nařízení vlády a právní předpisy (vyhlášky) ministerstev a jiných správních úřadů – nařízení krajské hygienické stanice, nařízení správy CHKO.**

K určitým rozhodnutím prezidenta:

- Jde pouze o určitá rozhodnutí prezidenta obecné povahy,
- Od normativních aktů orgánů výkonné moci se odlišují tím, že se nejedná o akty odvozené od běžných zákonů, nýbrž jsou vydávána v mezích působností, stanovených Ústavou v rámci tradičních institutů svěřovaných zpravidla hlavě státu v parlamentních republikách – jedná se o tyto **akty prezidenta:**
  - (i) Udělení amnestie prezidentem republiky (normativní akt sui generis) (čl. 63 odst. 1 písm. j) a odst. 3 Ústavy (odlišit od udělení milosti, jenž je individuálním aktem (čl. 62 písm. g) Ústavy).
    - podmínkou platnosti amnestie je spolupodpis předsedy vlády a její vyhlášení,
    - má retroaktivní působnost (vztahuje se na činy uskutečněné před vyhlášením amnestie).
  - (ii) Rozhodnutí prezidenta republiky obecné povahy, týkající se přenesení pravomoci sjednávat mezinárodní smlouvy
    - vyžaduje se opět kontrasignace (čl. 63 odst. 1 písm. b) a odst. 3 Ústavy),
    - vyhláší se rovněž ve Sbírce zákonů.

K nařízením vlády:

- Nařízení vlády jsou vydávána vládou.

- Regulace nařízením vlády - „K provedení zákona a v jeho mezích je vláda oprávněna vydávat nařízení.“ (čl. 78 větu první Ústavy).

Legislativní proces u nařízení vlády:

- Kdo může podat návrh nařízení vlády, není zvlášť upraveno.
- K přijetí nařízení vlády je třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech členů vlády, přičemž je podepisuje předseda vlády a příslušný člen vlády.
- Informace o procesu konkrétního předpisu je možno nalézt: <https://odok.cz/portal/veklep/hledat>.
- Nařízení vlády publikována ve **Sbírce zákonů a mezinárodních smluv** (od 2024).

K vyhláškám ústředních orgánů státní správy:

- Vyhlášky jsou vydávány ministerstvy nebo jinými ústředními správními úřady.
- Regulace vyhláškami ústředních orgánů státní správy - „Ministerstva, jiné správní úřady a orgány územní samosprávy mohou na základě a v mezích zákona vydávat právní předpisy, jsou-li k tomu zákonem zmocněny.“ (čl. 79 odst. 3 Ústavy).
- zmocnění vlády k vydávání nařízení – viz v čl. 78 větě první.

Legislativní proces u vyhlášek ministerstev:

- Kdo může podat návrh vyhlášky ministerstev, není zvlášť upraveno.
- Informace o procesu konkrétního předpisu viz <https://odok.cz/portal/veklep/hledat>.
- K publikování těchto vyhlášek slouží **Sbírka zákonů a mezinárodních smluv** (od 2024).

bbc) obecné závazné vyhlášky územních samosprávných celků – upravují v mezích zákona určité skutečnosti, jedná se o **obecně závazné vyhlášky krajů a nařízení krajů a obecně závazné vyhlášky obcí a nařízení obcí**.

K obecně závazným vyhláškám a nařízením územních samosprávných celků (obcí a krajů):

- **Obecně závazné vyhlášky obcí/ krajů** jsou vydávány zastupitelstvem (jde o vyhrazenou pravomoc), a to v samostatné působnosti.
- Regulace obecně závaznými vyhláškami a nařízeními samosprávných celků – je dána působností zastupitelstev (čl. 104 odst. 3 Ústavy).

- **Nařízení obcí/ krajů** jsou vydávána radou (jde o vyhrazenou pravomoc), a to v přenesené působnosti.

Regulace nařízeními obcí (krajů) – je dána stejným ustanovením a stejně jako u vyhlášek ministerstev a jiných ústředních správních úřadů (čl. 79 odst. 3 Ústavy).

Legislativní proces u obecně závazných vyhlášek a nařízení územních samosprávných celků:

- K publikování těchto předpisů slouží **Sbírka právních předpisů územních samosprávných celků a některých správních úřadů** - viz <https://sbirkapp.gov.cz/vyhledavani>.

Jak uvedeno výše, pro aplikaci norem jej nezbytné **právní předpisy publikovat** – (s výjimkou norem obsažených v předpisech územních orgánů) – **ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv**.

S publikací právních předpisů ve Sbírce zákonů souvisí zásada **Iura novit curia** (soud zná právo). V soudním řízení **není třeba právní předpisy publikované ve Sbírce zákonů dokazovat**. V případě předpisu nevyhlášeného ve Sbírce zákonů (nařízení kraje nebo

vyhláška obce) může být předmětem dokazování platnost a účinnost takového předpisu (v relevantní době odpovídající posouzení důvodnosti příslušného nároku).

Ad c) specificky určité **nálezy Ústavního soudu České republiky** – vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu jsou závazná pro všechny orgány a osoby.

K nálezům Ústavního soudu České republiky:

- Určité druhy nálezů ÚS se vyhlášují ve **Sbírce zákonů a mezinárodních smluv, ostatní nálezy, popř. usnesení**, se uveřejňují každoročně ve **Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu** po skončení každého kalendářního roku.

- Rozhodnutí Ústavního soudu České republiky z hlediska jejich povahy se rozlišují na:

(i) **Nálezy**, jimiž ÚS rozhoduje o zrušení zákonů a jiných právních předpisů či jejich jednotlivých ustanovení pro rozpor s pramenem práva (normativním aktem či mezinárodní smlouvou) vyšší právní síly (vyhlášují se ve Sbírce zákonů).

(ii) **Ostatní nálezy, popř. usnesení ÚS** (rozhodnutí v individuálních případech), obsahující v odůvodnění právní názor, který může mít význam obecně závazného výkladu ústavního zákona pro analogické případy.

Ad d) **mezinárodní smlouvy**, jimiž je Česká republika vázána – mezinárodní smlouvy se stávají součástí právního řádu a mají přednost před zákonem.

Ústava (čl. 49 Ústava) určuje **mezinárodní smlouvy**, které před ratifikací **vyžadují schválení Parlamentem** (oběma komorami):

- a) upravující práva a povinnosti osob,
- b) spojenecké, mírové a jiné politické,
- c) z nichž vzniká členství České republiky v mezinárodní organizaci,
- d) hospodářské, jež jsou všeobecné povahy,
- e) upravující další věci, jejichž úprava je vyhrazena zákonu.

Zvláštní druhy mezinárodních smluv: jimiž se některé pravomoci orgánů ČR přenášejí na mezinárodní organizace nebo instituce – ty **musí být schváleny před ratifikací třipětinovou většinou všech poslanců a třipětinovou většinou přítomných poslanců**.

Žádné mezinárodní smlouvy - na rozdíl o zákonů – **nejsou ex post přezkoumatelné Ústavním soudem** z hlediska jejich souladu s ústavním zákonem. Z tohoto důvodu Ústavní soud rozhoduje o souladu mezinárodní smlouvy s ústavním pořádkem před její ratifikací, a do doby, než je o jejím souladu s ústavním pořádkem rozhodnuto, nemůže být ratifikována.

K mezinárodním smlouvám:

- Sjednávání a ratifikace mezinárodních smluv – **pravomoc prezidenta**, který může sjednávání podle zmocnění Ústavou, **přenést na vládu** nebo s jejím souhlasem **na její jednotlivé členy**.

- **Ratifikace následuje po schválení Parlamentem.**

- Rozhodnutí prezidenta obecné povahy, týkající se přenesení pravomoci k sjednávání mezinárodních smluv, se vyhlášují **ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv**.

Legislativní proces u mezinárodních smluv:

- Ve **Sbírce zákonů a mezinárodních smluv** se vyhlášují i mezinárodní smlouvy, k jejichž platnosti není třeba schválení Parlamentem a ratifikace.

- V případě, že je pro výklad mezinárodní smlouvy rozhodující znění v cizím jazyce, vyhlásí se mezinárodní smlouva v cizím jazyku a zároveň se publikuje její znění v českém jazyce.

Hierarchie právních předpisů v České republice:

- vychází z **Ústavy ČR**,
- je **dvouúrovňová**, takže lze rozlišit právní předpisy **primární (zákonné)** a **sekundární (podzákonné)**; terciální nejsou přípustné.

PRÁVO EVROPSKÉ UNIE, SYSTÉM JEHO PRAMENŮ A JEHO VZTAH K ČESKÉMU PRÁVNÍMU ŘÁDU

Evropské právo je možno chápat jako **hybridní systém**, zahrnující elementy **mezinárodního a vnitrostátního práva**.

Právní základ evropské integrace tvoří tzv. **primární a sekundární právo Evropských společenství**.

Primární právo: tvořeno **soustavou mezinárodních smluv**. Tvoří je především **čtyři zakládající smlouvy**, vyjadřující ekonomickou a posléze politickou integraci. Prvním krokem bylo vytvoření **Evropského společenství uhlí a oceli (Montánní unie)** (1952) (Francie, SRN, Itálie, Itálie, státy Beneluxu). V roce 1957 byly mezi stejnými státy uzavřeny **Římské smlouvy o ustavení Evropského hospodářského společenství (EHS)** a **Evropského společenství pro atomovou energii (Euratom)**.

Sloučením orgánů těchto tří mezinárodních organizací vznikla **Evropská společenství** (ES, EC - European Communities) (1967).

Následně pak uzavřena **Maastrichtská smlouva (Smlouva o Evropské unii)** (01.11. 1993) – záměr vytvořit hospodářskou, měnovou a politickou unii (12 zemí) – **tři pilíře:**

první pilíř: spolupráce v oblasti ekonomické,

druhý pilíř: spolupráce v oblasti mezinárodní a bezpečnostní politiky,

třetí pilíř: spolupráce v oblasti justice a policie v trestních věcech.

Evropská unie však na základě této smlouvy nenahradila Evropská společenství, nýbrž je doplnila, aniž získala právní subjektivitu. V právní oblasti se to projevuje určitou diferenciací mezi **právem komunitárním** (primárním a sekundárním) a **právem unijním** (které nemá bezprostřední závaznost v členských státech).

Maastrichtská smlouva byla novelizována:

- **Amsterdamskou smlouvou,**

- **Niceskou smlouvou.**

Evropský soudní dvůr zformuloval dvě stěžejní zásady evropského komunitárního práva:

- **zásada aplikační přednosti práva EU před národním právem** (rozsudek Costa vs Enel, 1964) – v případě kolize mezi ustanovením evropského a národního práva má **vždy přednost právo evropské**.

- **zásada aplikační přednosti práva ES** znamená, že primární a sekundární právo evropské právo je **přímo závazné** ve vztahu k vnitrostátním subjektům, přičemž u směrnic to platí jen v případě, není-li jejich občas včas a řádně implementován v právním řádu členského státu (rozsudky Van Gend en Loos /1963/, Francovich /1991).

Uplatnění obou zásad je limitováno zásadou subsidiarity vycházející z toho, že svěřená jíím působnost je vykonávána orgány EU jen v rozsahu, který překračuje efektivní možnosti

členských států v dané oblasti a ovšem i rozsahem působnosti, které členské státy ES/EU svěřily.

Sekundární právo: je **přijímáno v legislativní činnosti**, na které se podílejí Evropská komise, Rada EU a zpravidla i Evropský parlament.

Nařízení: bezprostřední **závazný pramen sekundárního práva**, který má obecnou závaznost pro všechny členské státy a jejich subjekty.

Směrnice: **obsahují teleologické normy, závazné co do cíle**, který mají dosáhnout, nikoliv však prostředek jeho dosažení. Není-li implementace směrnice včas, má bezprostřední účinek.

Rozhodnutí: je závazný právní akt, nemá však obecnou platnost.

Doporučení a stanoviska: představují právně nezávazné akty (tzv soft power).

MEZINÁRODNÍ PRÁVO, SYSTÉM JEHO PRAMENŮ A JEHO VZTAH K ČESKÉMU PRÁVNÍMU ŘÁDU

Pojetí **tradičního (dualistického) mezinárodního práva:** pouze upravuje vztahy mezi státy, kdežto národní (vnitrostátní) právo vztahy mezi subjekty v mezích jurisdikce určitého státu. Z mezinárodního práva tedy vyplývají práva a povinnosti jen státům v jejich vzájemných vztazích. Jejich závaznost je dána implementací do vnitrostátního práva. Dokud nedojde k jejich implementaci, je nutno se řídit vnitrostátním právem, i kdyby bylo v rozporu s mezinárodním právem.

Pojetí **nadřazenosti mezinárodního práva nad právem vnitrostátním:** lze vyvozovat vzájemnou povinnost států, plynoucí z mezinárodněprávní úpravy, zajišťovat tento soulad uvnitř státu; v případě rozporů tedy změnami ve vnitrostátním právu.

Ke vztahu mezinárodního a vnitrostátního práva jsou v zásadě dva přístupy, a to

- **monismus** (jde o jeden systém, a potom je třeba si položit otázku, jak se vyrovnat s rozporu mezi mezinárodními a vnitrostátními normami), a to **s primátem**
- buď **práva vnitrostátního**,
- nebo **práva mezinárodního** (to jsou dva přístupy k řešení zmíněného rozporu),
- **dualismus** (jde o dva systémy, a potom je třeba si položit otázku, jak se stát vyrovná s mezinárodněprávními závazky ve svém vnitrostátním právu).

Recepce mezinárodního práva se obecně rozumí **recepce do práva vnitrostátního**. **Rozlišují se tyto její formy:**

- **inkorporace** („vtažení“ obsahu prostřednictvím inkorporační klauzule ve vnitrostátním právu),
- **transformace** (přesné přenesení obsahu do pramene vnitrostátního práva),
- **adaptace** (přibližné přenesení obsahu do pramene vnitrostátního práva), popř.
- **adopce** (osvojení si obsahu vnitrostátními orgány při jejich praxi) – tato forma se uplatňuje především (ne výlučně) v angloamerických právních řádech.